

لگوهای رفتاری V

امام علی (ع)

و مدیریت

محمد دشتی

سرآغاز

دشتی، محمد، ۱۳۳۰ - ۱۳۸۰، امام علی (ع) و مدیریت اسلامی / تألیف: محمد دشتی (ره) - قم: نشر مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)، ۱۳۸۰.

۲۹۹ ص. - (الگوهای رفتاری امام علی (ع): [ج. ۷] ISBN 964-6422-27-6

کتابنامه: ص ۸۷ - ۱۰۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - فضائل. ۲. علی بن ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - نظریه درباره مدیریت ۳. مدیریت (اسلام). الف. مؤسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع).

ب. عنوان ج. فروست: الگوهای رفتاری امام علی (ع): [ج. ۷].

الف ۷/۴/۵۵ BP۲۷/۴/۵۵ ۲۹۷/۹۵۱ ج. ۹۰ کتابخانه ملی ایران ۵۴۲۱-۷۹ م

○ شناسنامه کتاب

نام کتاب: امام علی (ع) و مدیریت اسلامی

مؤلف: محمد دشتی (ره)

ناشر: مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)

صفحه آرای: محمد مهدی دشتی

نوبت چاپ: سوم

تاریخ: پاییز ۸۵

تیراژ: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰۰ تومان

شابک: ۶-۲۷-۶۴۲۲-۹۶۴

آدرس: قم، خ حاجتیه، کوچه ۲، پلاک ۵ تلفن: ۷۷۴۱۱۸۴، نمابر: ۷۷۴۴۷۶۴

مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)، صندوق پستی: ۳۷۱۸۵/۳۶۷۶

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

nahjolbalaghe.net - nahjolbalaghe.com

نوشتار نورانی و مبارک و ارزشمندی که در پیش
روی دارید، تنها برخی از «الگوهای رفتاری» آن یگانه
بشریت،

باب علم نبی،

پدر بزرگوار امامان معصوم علیهم السلام،
تنها مدافع پیامبر صلی الله علیه و آله به هنگام بعثت و دوران طاقت
فرسای هجرت، و جنگ‌ها و یورش‌های پیاپی قریش،
و نابودکننده خط کفر و شرک و نفاق پنهان،
اوّل حافظ و جامع قرآن، و قرآن مجسم،
حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام است. که همواره با قرآن بود،
و با قرآن زیست
و از قرآن گفت، و تا بهشت جاویدان، در کنار چشمه
کوثر و پیامبر صلی الله علیه و آله، وحدتشان جاودانه است.

مباحث ارزشمند آن در حال تکامل و گسترش است،
نورانی است،
نور نور است،
و عطراگین از جذبه های عرفانی و شناخت و حضور
است،

که با نام های مبارک زیر، در آسمان پُر ستاره
اندیشه ها خواهد درخشید مانند:

۱- امام علی علیه السلام و اخلاق اسلامی

الف - اخلاق فردی

ب - اخلاق اجتماعی

ج - آئین همسراری

۲- امام علی علیه السلام و مسائل سیاسی

۳- امام علی علیه السلام و اقتصاد

الف - کار و تولید

ب - انفاق و ایشارگری

ج - عمران و آبادی

د - کشاورزی و باغداری

۴- امام علی علیه السلام و امور نظامی

الف - اخلاق نظامی

ب - امور دفاعی و مبارزاتی

۵- امام علی علیه السلام و مباحث اطلاعاتی و امنیتی

۶- امام علی علیه السلام و علم و هنر

الف - مسائل آموزشی و هنری

ب - مسائل علمی و فرهنگی

۷- امام علی علیه السلام و مدیریت

۸- امام علی علیه السلام و امور قضائی

الف - امور قضائی

ب - مسائل جزائی و کیفری

۹- امام علی علیه السلام و مباحث اعتقادی

۱۰- امام علی علیه السلام و مسائل حقوقی

۱۱- امام علی علیه السلام و نظارت مردمی (امر به معروف و نهی از منکر)

۱۲- امام علی علیه السلام و مباحث معنوی و عبادی

۱۳- امام علی علیه السلام و مباحث تربیتی

۱۴- امام علی علیه السلام و مسائل بهداشت و درمان

۱۵- امام علی علیه السلام و تفریحات سالم

الف - تفریحات سالم

ب - تجمل و زیبایی

مطالب و مباحث همیشه نورانی مباحث یاد شده، از

نظر کاربردی مهم و سرنوشت سازند، زیرا تنها جنبه

نظری ندارند، بلکه از رفتار و سیره و روشهای الگوئی

امام علی علیه السلام نیز خبر می دهند،

تنها دارای جذبه «قال» نیست که دربردارنده جلوه های

«حال» نیز می باشد.

دانه های انگشت شماری از صدف ها و مروارید های

همیشه درخشنده دریای علوم نبوی است
از رهنمودها و راهنمائیهای جاودانه علوی است
از محضر حق و حقیقت است
و از زلال و جوشش همیشه جاری واقعیت هاست
که تنها نمونه‌هائی اندک از آن مجموعه فراوان و
مبارک را در این جزوات می‌یابید و با مطالعه مطالب
نورانی آن،

از چشمه زلال ولایت می‌نوشید
که هر روز با شناسائی منابع جدید در حال گسترش و
ازدیاد و کمال و قوام یافتن است. (۱)
و در آینده به عنوان یک کتاب مرجع و تحقیقاتی
مطرح خواهد بود تا:

چراغ روشنگر راه قصه پردازان
و سناریو نویسان فیلم نامه‌ها و طراحان نمایشنامه‌ها
و حجت و برهان جدال احسن گویندگان و نویسندگان
متعهد اسلامی باشد،
تا مجالس و محافل خود را با یاد و نام آن اول مظلوم
اسلام نورانی کنیم.

که رسول گرامی اسلام ﷺ فرمود:

نُورُوا بِمَجَالِسِكُمْ بِذِكْرِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ
(جلسات خود را با نام و یاد علی علیه السلام نورانی کنید)
با کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام»
حقیقت «چگونه بودن؟!» برای ما روشن می‌شود
و آنگاه چگونه زندگی کردن؟! نیز مشخص خواهد
شد.

پیروی از امام علی علیه السلام و الگو قرار دادن راه و رسم
زندگی آن بزرگ معصوم الهی، بر این حقیقت تکیه دارد
که با مطالعه همه کتب و منابع و مآخذ روایی و تاریخی
و سیاسی موجود کشف کنیم که:

«امام علی علیه السلام چگونه بود؟»
آنگاه بدانیم که:

«چگونه باید باشیم»

زیرا خود فرمود:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَاللَّهِ مَا أَحْكُمُ عَلَى طَاعَةٍ إِلَّا وَ
أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا، وَلَا أَنَهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ إِلَّا وَ
أَتَنَاهِي قَبْلَكُمْ عَنْهَا (۱)

(ای مردم! همانا سوگند به خدا من شما را به
عمل پسندیده‌ای تشویق نمی‌کنم جز آنکه در

۱- تاکنون هزاران فیش تحقیقاتی از حدود ۷۰۰ عنوان در یک هزار جلد، کتاب
پیرامون حضرت امام علی علیه السلام فراهم آمده است.

عمل کردن به آن از شما پیشی می‌گیرم، و شما را از گناهی باز نمی‌دارم جز آنکه پیش از نهی کردن، خود آن را ترک کرده‌ام)

پس توجه به الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام برای مبارزان و دلاورانی که با نام او جنگیدند، و با نام او خروشیدند، و هم اکنون در جای جای زندگی، در صلح و سازندگی، در جنگ و ستیز با دشمن، در خودسازی و جامعه سازی و در همه جا بدنبال الگوهای کامل رواند، بسیار مهم و سرنوشت ساز است تا در تداوم راه امام علیه السلام بجوشند، و در همسوئی با امیر بیان بکوشند، که بارها پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«آنانکه از علی پیروی کنند اهل نجات و بهشتند»

و به علی علیه السلام اشاره کرد و فرمود:

«این علی و پیروان او در بهشت جای دارند»^(۱)

و امیدواریم که کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام» آغاز مبارکی باشد تا این راه تداوم یابد، و به کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری» دیگر معصومین علیهم السلام بیانجامد.

۱ - ینابیع المودة ص ۴۰، قالت فاطمة علیها السلام: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام وَ قَالَ: هَذَا وَ شِيعَتُهُ فِي الْجَنَّةِ

در اینجا توجه به چند تذکر اساسی لازم است.

اول - الگوهای رفتاری و عنصر زمان و مکان

رفتارهای امام علی علیه السلام برخی اختصاصی و بعضی عمومی است، که باید در ارزیابی الگوهای رفتاری دقت شود.

گاهی عملی یا رفتاری را حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در شرائط زمانی و مکانی خاصی انجام داده است که متناسب با همان دوران و شرائط خاص قابل ارزیابی است، و الزامی ندارد که دیگران همواره آن را الگو قرار داده و به آن عمل کنند، که در اخلاق فردی امام علی علیه السلام نمونه‌های روشنی را جمع آوری کرده‌ایم، و دیگر امامان معصوم علیهم السلام نیز توضیح داده‌اند که:

شکل و جنس لباس حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام تنها در روزگار خودش قابل پیاده شدن بود، اما هم‌اکنون اگر آن لباس‌ها را بپوشیم، مورد اعتراض مردم قرار خواهیم گرفت.

یعنی عنصر زمان و مکان، در کیفیت‌ها تأثیر بسزائی دارد.

پس اگر الگوهای رفتاری، درست تبیین نگردد، ضمانت اجرائی ندارد و از نظر کاربردی قابل الگوگیری یا الگوپذیری نیست، مانند:

- غذاهای ساده‌ای که امام میل می‌فرمود، در صورتی که فرزندان و همسران او از غذاهای بهتری استفاده می‌کردند.

- لباسهای پشمی و ساده‌ای که امام می‌پوشید، اما ضرورتی نداشت که دیگر امامان معصوم علیهم‌السلام بپوشند.

- در برخی از مواقع، امام علی علیه‌السلام با پای برهنه راه می‌رفت، که در زمان‌های دیگر قابل پیاده شدن نبود.

حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام خود نیز تذکر داد که:

لَنْ تَقْدِرُونَ عَلَى ذَلِكَ وَلَكِنْ أَعْيُونِي بِوَرَعٍ وَاجْتِهَادٍ

(شما نمی‌توانید همانند من زندگی کنید، لکن در پرهیزکاری و تلاش برای خوبی‌ها مرا یاری دهید.)^(۱)

وقتی عاصم بن زیاد، لباس پشمی پوشید و به کوه‌ها می‌رفت و دست از زندگی شُست و تنها عبادت می‌کرد، امام علی علیه‌السلام او را مورد نکوهش قرار داد، که چرا اینگونه زندگی می‌کنی؟

عاصم بن زیاد در جواب گفت:

قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، هَذَا أَنْتَ فِي خُسُونَةٍ
مَلْبَسِكَ وَجُسُوبَةِ مَا كَلِمِكَ!

(عاصم گفت، ای امیرمؤمنان، پس چرا تو با این لباس خشن، و آن غذای ناگوار بسر می‌بری؟)

حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمود:

قَالَ: وَيْحَكَ، إِنِّي لَسْتُ كَأَنْتَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
فَرَضَ عَلَى أُمَّةٍ أَلْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ
بِضَعْفَةِ النَّاسِ، كَيْلًا يَتَبَيَّنَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ!^(۱)

وای بر تو، من همانند تو نیستم، خداوند بر پیشوایان حق واجب کرده که خود را با مردم ناتوان همسو کنند، تا فقر و نداری، تنگدست را به هیجان نیاورد، و به طغیان نکشاند.

دوم - اقسام الگوهای رفتاری

بعضی از رفتارهای امام علی علیه‌السلام زمان و مکان نمی‌شناسد، و همواره برای الگوپذیری ارزشمند است،

- ۱ - ترویج فرهنگ نماز
- ۲ - اهمیت دادن به نماز اوّل وقت
- ۳ - ترویج فرهنگ اذان
- ۴ - توجّه فراوان به باز سازی، عمران و آبادی و کشاورزی و کار و تولید
- ۵ - شهادت طلبی و توجّه به جهاد و پیکار در راه خدا
- ۶ - حمایت از مظلوم و...

زیرا طبیعی است که کیفیت‌ها متناسب با زمان و مکان و شرائط خاصّ فرهنگ و آداب و رسوم اجتماعی در حال دگرگونی است.

گرچه اصول منطقی همان کیفیت‌ها، جاودانه اند، یعنی همواره ساده زیستی، خودکفائی، ساده پوشی ارزشمند است، امّا در هر جامعه ای چهار چوب خاصّ خودش را دارد، پس کمیّت‌ها و اصول منطقی الگوهای رفتاری ثابت، و کیفیت‌ها، و چگونگی الگوهای رفتاری متغیّر و در حال دگرگونی است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
سرآغاز	۵
اول • الگوهای رفتاری و عنصر زمان و مکان	۱۳
دوم • اقسام الگوهای رفتاری	۱۵
• ضرورت‌ها	۱۷
۱- زیربنای مدیریت‌ها	۱۹
اول - علل فروپاشی	۲۰
دوم - زیربنای انواع مدیریت‌ها	۳۲
۲- والاترین مدیریت‌ها	۴۱
اول - مدیریت سیاسی	۴۲
دوم - مدیریت نظامی	۴۸
سوم - مدیریت اقتصادی	۵۵

چهارم - مدیریت دولتی	۵۸
پنجم - مدیریت اجتماعی	۶۰
ششم - مدیریت خانواده	۶۳
الف - زیربنائی بودن خانواده	۶۳
ب - ویژگی‌های مدیریت خانواده	۷۰
۳- صفات مدیران در نهج البلاغه	۹۱
اوّل - مدیریت اسلامی	۹۲
دوم - صفات مدیران	۹۵
سوم - اخلاق پسندیده مدیران اسلامی	۱۰۲
۴- مدیریت صحیح در نهج البلاغه	۱۱۱
اوّل - ضرورت بررسی تطبیقی	۱۱۳
دوم - انواع مدیریت‌ها	۱۱۵
سوم - ویژگی‌های مدیریت اسلامی	۱۳۳
فصل اوّل - رعایت اصل نظارت	۱۳۹
۱- نظارت فراگیر	۱۴۱
۲- نظارت مداوم بر امور مردم	۱۴۲
۳- نظارت دقیق بر امور کارگزاران	۱۴۳
الف - برخورد با فرماندار آذربایجان	۱۴۳
ب - عزل قاضی	۱۴۵
فصل دوّم - عزل و نصب مدیران	۱۴۷
۱- جابجائی مدیران	۱۴۹
۲- عزل و نصب بر اساس اولویت‌ها	۱۵۲

۳- عزل فرماندار نالایق	۱۵۴
۴- عزل فرماندار بخاطر خیانت مالی	۱۵۹
۵- تصفیۀ مدیریت‌های سیاسی	۱۶۱
۶- انتخاب فرمانداران لایق	۱۷۹
فصل سوّم - جبران و دلجوئی	۱۸۱
۱- دلجوئی از مدیران عزل شده	۱۸۳
۲- بکارگیری صحیح مدیران	۱۸۴
فصل چهارم - مدیریت در بیت رهبری	
۱- تقسیم کار نسبت به کارمندان بیت رهبری	۱۸۷
۲- زمانمند بودن مراجعات مردمی	۱۹۷
فصل پنجم - تشویق مدیران	۱۹۹
۱- تشویق استاندار موفق	۲۰۱
۲- طرح ویژگی‌های مدیران لایق	۲۰۳
۳- یادآوری اهمیت مدیریت‌ها	۲۰۴
فصل ششم - مدیریت نظامی، سیاسی	۲۱۱
۱- مدیریت عالی نظامی	۲۱۳
۲- رهبری و جانشینی	۲۲۰
● در چشمه سار نهج البلاغه	۲۲۵
۱- مدیریت سیاسی	۲۲۶
۲- مدیریت اجتماعی	۲۳۲
۳- مدیریت نظامی	۲۴۴
۴- مدیریت اقتصادی	۲۵۴

سال امیر المؤمنین علی (علیه السلام) بر همگان مبارک باد

مجموعه الگوهای رفتاری امام علی (ع)

- ۱- امام علی (ع) و اخلاق اسلامی
- ۲- امام علی (ع) و مسائل سیاسی
- ۳- امام علی (ع) و اقتصاد
- ۴- امام علی (ع) و امور نظامی
- ۵- امام علی (ع) و امور اطلاعاتی، امنیتی
- ۶- امام علی (ع) و علم و هنر
- ۷- امام علی (ع) و مدیریت
- ۸- امام علی (ع) و امور قضائی
- ۹- امام علی (ع) و مباحث اعتقادی
- ۱۰- امام علی (ع) و مسائل حقوقی
- ۱۱- امام علی (ع) و نظارت ملی
- ۱۲- امام علی (ع) و امور معنوی و عبادی
- ۱۳- امام علی (ع) و مباحث تربیتی
- ۱۴- امام علی (ع) و بهداشت و درمان
- ۱۵- امام علی (ع) و تفریحات سالم

سازمان بنیاد امیر المؤمنین ۱۳۶۱